

Криховецька З.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.

УДК 334. 012.64

ББК 65.290

Ришук Л.І.

ПРОБЛЕМИ І ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту і адміністрування,
вул.Шопена 1, м.Івано-Франківськ,
76000, Україна
тел.: +380501762296
e-mail: rishchuk.l@gmail.com

Анотація. Охарактеризовано особливості та проблеми розвитку підприємництва в регіоні, адже за останні роки спостерігається тенденція до зменшення кількості підприємств в області. Охарактеризовано регіональну цільову програму розвитку підприємництва, реалізація якої сприятиме створенню нових та розвитку існуючих об'єктів інформаційної та інфраструктурної мережі підтримки підприємництва, збільшенню фінансово-кредитної підтримки, залученню суб'єктів підприємницької діяльності до участі у проектах міжнародної технічної допомоги. Обґрунтовано пропозиції ефективного розвитку малого та середнього підприємництва на регіональному рівні.

Ключові слова: мале підприємництво, середнє підприємництво, підприємництво, програма розвитку підприємництва, проблеми малих підприємств, переваги та недоліки малих підприємств.

Rishchuk L.I.

PROBLEMS AND FEATURES OF DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN IVANO-FRANKIVSK REGION

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Shopena str.1, Ivano-Frankivsk,
7600, Ukraine
tel.: +380501762296
e-mail: rishchuk.l@gmail.com

Abstract. The peculiarities and problems of entrepreneurship development in the region are characterized, because in recent years there has been a tendency to reduce the number of enterprises in the region. The regional target program of entrepreneurship development is described, implementation of which will promote creation of new and development of existing objects of information and infrastructure network of support of entrepreneurship, increase of financial and credit support, involvement of business entities in participation in projects of international technical assistance. The proposals of effective development of small and medium enterprises on the regional level are substantiated.

Key words: small business, medium entrepreneurship, entrepreneurship, business development program, problem of small businesses, advantages and disadvantages of small enterprises.

Вступ. Одним з пріоритетних напрямків стратегії розвитку Івано-Франківської області визнано підприємництво. Розвиток підприємництва пов'язано з вирішенням питань соціально-економічного характеру, адже сприяє наповненню місцевого та державного бюджетів, зменшує рівень безробіття в регіоні та сприяє соціально-економічному розвитку регіону. Активізація підприємництва та ефективність його функціонування є одним із головних чинників економічного пожвавлення та підвищення якості життя населення на регіональному рівні. В ефективному розвитку малих та середніх підприємств зацікавлені територіальні громади, органи місцевого самоврядування та регіонального управління, бізнесові структури тощо. Тому результативність функціонування малих підприємств значною мірою залежить від їх підтримки як на державному, так і регіональному рівнях.

Вагомий внесок у дослідження проблем і особливостей функціонування та розвитку підприємництва, визначення його ролі в економічному розвитку країни та регіонів зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як З.С. Варналій, Л.І. Вороніна, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, В.І. Кредісов, Кужель О. В., Ляпін Д. В., Г.М. Рижакова, Е.М. Лібанова, З.В. Герасимчук та ін. У їх працях розглянуто процес та особливості становлення підприємництва в Україні, визначені основні причини гальмування розвитку підприємництва та перспективи на регіональному і державному рівнях. Проте велика мінливість зовнішнього середовища та динамічність розвитку малого та середнього підприємництва зумовлюють необхідність проведення подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем і особливостей розвитку малого та середнього підприємництва в області, дослідження програми розвитку підприємництва в регіоні та пошук пріоритетних шляхів і напрямків розвитку підприємницьких структур на регіональному рівні.

Результати. Підприємництво є обов'язковим елементом розвитку та ефективного функціонування економіки та засобом досягнення якісно нового рівня життя населення. Розвиток малого і середнього підприємництва забезпечує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи та самозайнятості знижується рівень безробіття та водночас підвищується рівень доходів населення, що сприяє зростанню сукупного попиту та збільшенню обсягу виробництва.

Основними перевагами малого підприємництва є:

1) економіко-виробничі (гнучкість, динамізм, сприйнятливість до нововведень, швидке насичення ринку, пристосування до мінливості технологій, компактність управлінської команди і багатофункціональність менеджерів, відсутність громіздких управлінських структур, простота інформаційних зв'язків та неформальний характер планування і контролю; невеликий обсяг використання фінансових ресурсів та висока оборотність капіталу; спрощена система збуту);

2) інституціональні (відкритість доступу та легкість входження до цього сегменту підприємництва);

3) соціально-економічні (забезпечення соціальної стабільності, насичення ринку праці новими робочими місцями);

4) соціально-психологічні (подолання відчуження від засобів виробництва та кінцеві результати виробничої діяльності, мотивація до праці, єдність права власності і безпосереднього управління підприємством) [1, с.79].

Проте, незважаючи на ряд переваг, малому підприємництву притаманні й певні недоліки:

- хронічна нестача фінансових коштів, що пов'язано з низькою часткою власного капіталу і необхідністю залучення позичкових коштів;
- обмеженість масштабів використовуваних засобів виробництва, зокрема неадекватність технічного оснащення і забезпечення сировиною, порівняно з великими підприємствами;
- надчутливість до коливань економічної кон'юнктури та політичної ситуації, великий ступінь залежності від системи підтримки малого підприємництва;
- значна залежність від окремих великих замовників;
- слабе сегментування власної долі ринку й недостатньо міцні позиції на ньому;
- високий ризик та схильність до банкрутства [2, с. 39; 3, с. 107].

В Івано-Франківській області малий і середній бізнес становить основу підприємництва, зокрема за даними Головного управління статистики у 2016 році 99,9% усіх підприємств були малими та середніми. З них 6587 (95,7%) належали до малих, 289(4,2%) – до середніх підприємств. На цих підприємствах працюють 90,4% (80637осіб) найманих працівників .[4]

Малим підприємництвом у 2016 році займалося 37,4 % від загальної кількості зайнятих працівників, тоді як у країнах з розвинутою ринковою економікою чисельність зайнятих у цій сфері перевищує 50, а подекуди 80 відсотків. У порівнянні з 2015 роком спостерігалася динаміка до зменшення даного показника. [5]

Малими та середніми підприємствами області у 2016 році реалізовано 79,9 відс. продукції (товарів, послуг) від загальнообласного обсягу реалізації, що на 5,8% менше показника 2015 року. Основними видами економічної діяльності у сфері малого підприємництва у 2016 році, як і в попередні роки, залишаються торгівля (26,4% підприємств), промисловість (15,6 %) та будівництво (13,3 %). Для середнього бізнесу у структурі підприємств за видами діяльності у промисловості працюють 42% підприємств, 16,3% належать до підприємств сільського, лісового і рибного господарства та 14% - підприємства сфери торгівлі. До того ж має місце деяка нерівномірність концентрації суб'єктів малого та середнього підприємництва в районному розрізі. Найбільша їх кількість зосереджена у містах Івано-Франківську, Калуші, Коломиї та Тисменицькому районі.

За показниками кількості підприємств за їх розмірами Івано-Франківська область займає 2 місце серед 4 сусідніх областей, поступаючись тільки Львівській області (таблиця 1)

Таблиця 1

Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами у 2016 р.

Table 1

Number of enterprises by size and region in 2016

Назва області	Кількість підприємств, од.	Кількість середніх підприємств	Кількість малих підприємств
Львівська	15586	820	14749
Івано-Франківська	6883	289	6587
Закарпатська	5058	256	4800
Тернопільська	4249	231	4017
Чернівецька	3500	154	3345

Джерело: складено автором на основі [6]

Аналіз статистичних показників показує, що протягом 2013-2016 років відбулося зменшення кількості малих підприємств в Івано-Франківській області (рис.1)

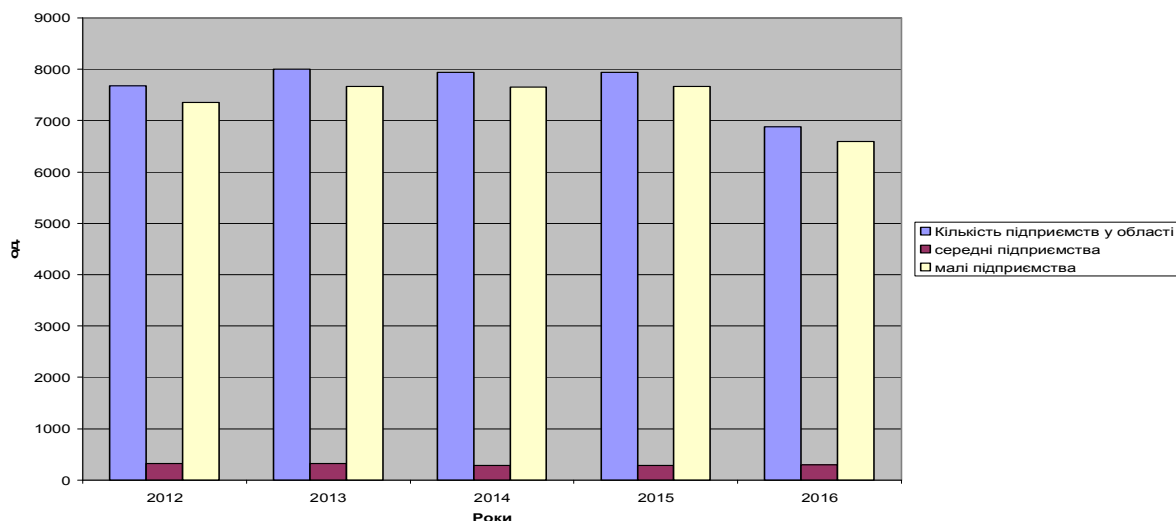

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств в Івано-Франківській області

Fig.1. The dynamics of the number of enterprises in the Ivano-Frankivsk region

Джерело: складено автором на основі [4].

Найбільша кількість підприємств в області спостерігається в 2013 році (7996 од.), також даний рік характеризується найвищою чисельністю середніх (321 од.) та малих (7668од.) підприємств. Найменшими ці показники були в 2016 році – 6883 підприємств функціонували в області, з них малих підприємств 6587. Таким чином, в 2016 році кількість підприємств в області зменшилася на 14%, що зумовлено найперше зменшенням значної кількості малих підприємств.

Основними проблемами, які гальмують розвиток підприємництва в області є:

- існування правових, економічних, адміністративних перешкод в реалізації прав на підприємницьку діяльність;
- нестабільність фінансової системи, девальвація гривні;
- низька купівельна спроможність населення, як наслідок – скорочення попиту на місцеву продукцію;
- підвищення вартості енергоресурсів, сировини, матеріалів, зростання цін постачальників та посередницьких структур;
- недостатня фінансова підтримка розвитку підприємництва зі сторони державного та місцевого бюджетів.
- недосконалість нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності, складність адміністративних процедур;
- висока вартість кредитних ресурсів для суб'єктів малого і середнього підприємництва, низький рівень фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності для реалізації інноваційних проектів;
- обмеженість фінансових ресурсів для забезпечення належної роботи центрів надання адміністративних послуг, незавершеність реформування системи надання адміністративних послуг;
- недостатня ефективність роботи існуючих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, нерозвиненість інноваційної інфраструктури;
- недостатні можливості для пошуку нових ділових партнерів та формування ділових зв'язків, подолання бар'єрів входження на нові ринки, стимулювання збуту та забезпечення конкурентоспроможності продукції;
- недостатній кваліфікаційний рівень кадрів, що займаються підприємницькою діяльністю або бажають розпочати свою справу. [5,7,8]

З метою поліпшення бізнес-клімату та зміцнення позицій малого та середнього підприємництва в загальній структурі регіональної економіки в Івано-Франківській області через кожних два роки затверджується Регіональна програма розвитку малого та середнього підприємництва, яка на своїй меті має забезпечення належних умов для всебічного розвитку малого та середнього підприємництва шляхом створення нових та розвитку існуючих об'єктів інформаційної, інфраструктурної та кадрової мережі підтримки МСП, збільшення фінансово-кредитної підтримки, залучення суб'єктів підприємницької діяльності до участі у проектах міжнародної технічної допомоги.

Ініціатором розроблення програми є департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури облдержадміністрації. Виконавцями програми є департамент економічного розвитку, промисловості та інфраструктури облдержадміністрації, Регіональний фонд підтримки підприємництва у Івано-Франківській області.

Пріоритетними завданнями Програми є спрощення системи надання адміністративних послуг, розширення можливостей доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до отримання кредитних ресурсів, сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, співпраця між органами влади, сектором підприємництва та громадськими організаціями з метою прийняття спільних рішень, удосконалення системи інформаційної підтримки суб'єктів підприємництва, запровадження семінарів та тренінгів щодо ведення бізнесу та підвищення кваліфікації підприємців, активізація участі суб'єктів малого і середнього підприємництва щодо написання та отримання грантів на реалізацію проектів, поширення інформації про підприємницьку діяльність з метою залучення до зайняття нею соціально незахищених верств населення.

Основними співвиконавцями програми є Івано-Франківська торгово-промислова палата, товариство з обмеженою відповідальністю "МБЕРІФ-бізнес-центр", громадський центр "Ділові ініціативи", громадський центр "Еталон", громадське об'єднання "Ділові люди Прикарпаття", територіальне відділення ВГО "Асоціація платників податків України" в області. Всього інфраструктура підтримки підприємництва області налічує 157 інституцій, в тому числі 18 бізнес-центрів, 4 бізнес-інкубатори, Регіональний фонд підтримки підприємництва та 4 його відокремлених підрозділи, 1 технопарк, 2 лізингові центри, 24 кредитні спілки. Також функціонують 53 громадські об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності та 20 координаційних рад з питань підприємництва, створених на місцевому рівні [9]

За рахунок коштів програми в 2015 році профінансовано проекти дев'яти суб'єктів підприємницької діяльності на суму 1165,1 тис.грн. За 9 місяців 2016 року з обласного бюджету виділено 754,6 тис.грн. на реалізацію семи інвестиційних проектів суб'єктів малого підприємництва, в результаті реалізації яких створено 35 нових та збережено 48 робочих місць. Проекти реалізуються у сферах зеленого туризму, переробки сільськогосподарської продукції, послуг СТО та виробництві швейних виробів. За цей же період з районних та міських бюджетів використано 438,9 тис.грн., які спрямовано, в основному, на формування інфраструктури підтримки підприємництва. [5]

Враховуючи той факт, що в Івано-Франківській області фактичні обсяги бюджетних видатків, спрямованих на підтримку МСП, є одними із найвищих по Україні, все ж таки залишається потреба у збільшенні фінансових ресурсів для реалізації програм кредитування. Доцільно було б відновити кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва за рахунок коштів Українського фонду підтримки підприємництва, запровадити часткову компенсацію відсотків за кредитами, отриманими в банківських установах, мікрокредитування через кредитні спілки області

на умовах співфінансування, створити фонд кредитних порук Регіонального фонду підтримки підприємництва по області

Висновки. Таким чином, для забезпечення становлення та розвитку малого та середнього бізнесу в області необхідно:

– залучати суб'єктів малого та середнього підприємництва до тендерних процедур за бюджетні кошти;

– удосконалити систему методів адміністративної підтримки реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, упровадження новітніх технологій і заходів підприємницькими структурами;

– забезпечити формування сприятливого інвестиційного клімату, інформаційної відкритості регіону;

– організовувати участь підприємців у інвестиційних, економічних форумах, спеціалізованих виставках на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях

– забезпечити можливості навчання та стажування підприємців в Україні і за кордоном;

– удосконалити фінансово-податкову політику підтримки суб'єктів малого підприємництва (прямі гарантовані позики; пільгове оподаткування; цільове субсидювання малих підприємств тощо);

– забезпечити інформаційну підтримку бізнесу через використання сучасних інформаційно комунікаційних технологій;

– удосконалити співпрацю з громадськими організаціями, Івано-Франківською ОДА, Регіональним фондом підтримки підприємництва та іншими структурами сприяння бізнесу у напрямку вироблення шляхів покращення підприємницького середовища в місті, написанню спільних проектів по програмах транскордонного співробітництва;

– вивчати вітчизняний та закордонний досвід роботи органів місцевого самоврядування щодо підтримки підприємництва;

– сприяти усуненню адміністративних бар'єрів на шляху розвитку підприємницьких структур.

1. Білик Т.О. Мале підприємництво: розвиток та прибутковість / Т.О. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 10. – С. 78-84.
2. Благодарная Н.А. Проблемы и особенности развития предпринимательства в Украине / Н.А. Благодарная // Финансы, учет, банки: Сборник научных трудов. – 2013. - Выпуск 9. – С. 31-46.
3. Ляшенко В.І. Вплив податкового кодексу України на розвиток малого підприємництва: експертні оцінки на етапах обговорення, прийняття та внесення змін / В.І. Ляшенко, А.А. Просуленко // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 2 (20). – С. 93-111.
4. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ifstat.gov.ua>.
5. Регіональна цільова програма розвитку малого та середнього підприємництва в Івано-Франківській області на 2017-2018 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/files/uploads/4%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%202017-2018.pdf>
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Прохорова В.В. Організаційно-економічне забезпечення розвитку малого підприємництва України / В.В. Прохорова // Бізнесінформ – 2012. – № 9. – С. 132-135.
8. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З.С. Варналій. – 4-те вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. – 302 с.
9. Офіційний сайт Івано-Франківської ОДА [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/>

References

1. Bilyk, T.O. "Small entrepreneurship: development and profitability." *Formation of market relations in Ukraine*, no. 10, 2014, pp. 78-84.
2. Blahodarnaia, N.A. "Problems and features of entrepreneurship development in Ukraine." *Finance, Accounting, Banks: A collection of scientific works*, issue 9, 2013, pp. 31-46.
3. Liashenko, V.I., and A.A. Prosulenko. "Influence of the Tax Code of Ukraine on the development of small business: expert assessments at the stages of discussion, adoption and amendment." *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, no. 2 (20), 2015, pp. 93-111.
4. "Main Department of Statistics in Ivano-Frankivsk Oblast." Official site of the Ivano-Frankivsk Regional State Administration, www.ifstat.gov.ua. Accessed 1 Mar. 2018.
5. "Regional target program of development of small and medium enterprises in Ivano-Frankivsk region for 2017-2018." Official site of the Ivano-Frankivsk Regional State Administration, www.if.gov.ua/files/uploads/4%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%202017-2018.pdf. Accessed 1 Mar. 2018.
6. State Statistics Service of Ukraine, www.ukrstat.gov.ua. Accessed 1 Mar. 2018.
7. Prokhorova, V.V. "Organizational and economic support of small business development of Ukraine." *Biznesinform*, no. 9, 2012, pp. 132-135.
8. Varnalii, Z.S. *Small Business: Fundamentals of Theory and Practice*, T-"Knowledge", KOU, 2008.
9. Official site of the Ivano-Frankivsk Regional State Administration, www.if.gov.ua/ Accessed 1 Mar. 2018.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", заслужений діяч науки і техніки України;

Криховецька З.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 658.1

ББК 63.3(4Укр)51-2

Галюк І. Б.

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ТА ІННОВАТИЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту і адміністрування,
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ,
76010, Україна,
тел.: 380975073311,
e-mail: irynagaliuk11@gmail.com

Анотація. Стаття спрямована на дослідження взаємозв'язку можливостей реалізації промислової революції в умовах України з існуючим рівнем інтелектуалізації та інноватизації діяльності з метою аналізу передумов забезпечення проривних результатів діяльності. На основі аналізу статистичних даних щодо наукової та інноваційної діяльності визначено, що на сьогоднішній день основні передумови для реалізації промислової революції не забезпечені. Дані питання можуть бути вирішені лише на основі аналізу тріади "інтелектуалізація – інноватизація – промислова революція" як взаємовизначаючих компонент проривних результатів діяльності.

Ключові слова: інтелектуалізація, інноватизація, промисловий розвиток, промислова революція.